

V záverečných kapitolách sa otvárajú otázky hľadania nových foriem „modernosti a modernity“. Zaujímavý komparatívny pohľad ponúka štúdia o premenách tzv. ľudských drám alebo filozoficko-symbolických poém, ktoré sa od čias romantizmu objavujú aj v stredoeurópskych literatúrach. Zaujímavým spôsobom sa tu interpretuje aj *Dráma sveta* Janka Kráľa v konfrontácii s textami A. Mickiewicza, Z. Krasińskiego či I. Madácha. Škoda, že sa tu pozabudlo aj na niektoré originálne diela J. Záborského (najmä *Faustiádu* a *Vstúpenie Krista do raja*), v ktorých rovnako možno odkrývať viaceré intertextuálne väzby i alúzie na „drámy sveta“ podľa Danteho či Goetheho, alebo aj naznačené teoretické problémy žánrovej otvorenosti a funkcií filozofických a náboženských systémov v textoch umeleckej literatúry.

Básnický svet I. Kraska je síce dostatočne známy, ale najmä z komparatívneho hľadiska stále inšpiratívny. Symbolizmus má svoje hĺbky, skryté zákutia a prekvapujúce miesta, ktoré Kiss Szemán sugestívne, no systematicky odhaľuje. Konštatuje, že v konfrontácii nášho básnika s Ch. Baudelaireom či E. Adym sa prejavujú výraznejšie znaky sakrálnej štylizácie (kajúcnik, pustovník...), keď lyrický subjekt vystupuje z impresionistických obrazov a vstupuje do hlbších kresťansko-existenciálnych priestorov bytia (poézie). Podobne intenzívne je prítomná aj otázka tesnej spätosti subjektu s národným kolektívom a jeho traumami, kde sa práve „maďarský“ Ady a „slovenský“ Krasko identifikujú s podobnou/rovnakou kultúrnou tradíciou.

Kniha maďarského slovakistu vo viacerých rovinách – vo vzťahoch a súvislostiach – otvára „večné“ témy slovenskej a stredoeurópskej literatúry a kultúry. Odkrýva najmä jej „duchovné princípy“ a večné univerzálne hodnoty, ktoré v minulosti prekrývali rozličné dočasné frázy a ideologické nátery. Literatúru prezentuje ako „estetizované sacrum“, v ktorom sa udržiava síce často problematická, ale v princípoch predsa viac toleranciou a empatiou naplnená kultúrna pamäť spoločného panónsko-uhorského priestoru.

Peter Káša

OLEXÁK Peter: KODIKOLÓGIA. Ružomberok : Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2007. 130 s.

Práca historika Petra Olexáka je prvou slovenskou knižnou publikáciou, ktorá vytyčuje pole výskumného záujmu kodikológie – pomocnej historickej disciplíny, zaoberajúcej sa štúdiom starovekej, stredovekej a čiastočne aj humanistickej a renesančnej rukopisnej knihy. Autor v nej s vecnou i historickou erudiťou, explikačnou jasnosťou a formulačnou precíznosťou vyznačil základné pojmy, ktoré táto disciplína oficiálne alebo aspoň podľa svojho názvu jestvujúca od roku 1944 používa, resp. ktoré sa ocitajú v centre jej pozornosti.

V jednotlivých kapitolách – v časoslede nasledujúcich (v oddeleniach Krátke dejiny knihy, Najstaršie písomné materiály, Papyrus, Pergamen, Papier) alebo vytvárajúcich „tematický vejár“ (Písacie potreby, Hárok, Dierkovanie, Riadkovanie, Mise en page, Písanie, Dekorovanie, Väzba) – sa autor venuje výlučne materiálnym dejinám rukopisnej knihy a hľadiskám, z ktorých je možné nahliadať na kódexy ako na hmotné artefakty; stránka duchovná (obsahová) tu absentuje zámerne, pretože cieľom publikácie je predstaviť rukopisnú knihu výlučne zo strany mediálnej a materiálnej.

Publikáciu vhodne dopĺňa bohatý ilustračný materiál a tabuľky, takisto aj bibliografia základných (zahraničných) prác o kodikológii, ktorá sa ako akademický odbor etablovala na Slovensku práve vďaka autorovmu úsiliu (ten o nej prednáša na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku).

Keďže k materiálnej stránke rukopisných kníh nepatrí len podklad, teda základný „hmotný nosič“ (od dreva cez jednotlivé skupiny papyrusov, druhy pergamenov až po papier a jeho rôznorodé spracovania, druhy a formáty), ocitajú sa v rade pojmov potrebných pre určovanie veku a pôvodu starých rukopisov, čo je jedna z hlavných úloh kodikológie, aj pojmy súvisiace so samotným písaním (scriptio, colophon, incipit, excipit, ex libris) a písacie techniky. Pomerne veľa priestoru venoval autor aj ďalším javom, ktoré v priebehu vekov vymizli z knižnej kultúry

vd'aka tlači a pomáhajú historikom identifikovať rukopisy (filigrán, rôzne typy ilustrácií a iniciál). Pravdaže, vzhľadom na dlhé trvanie predtlačovej knižnej tradície a na jej bohatú rozvetvenosť nie je možné podať podrobné vysvetlenie každého historického variantu jednotlivých javov; v takýchto prípadoch autor vždy odkazuje na príslušnú, zväčša zahraničnú sekundárnu literatúru.

Práca zároveň ďaleko prekračuje očakávania kladené na odbornú príručku, pretože okrem systematického vhl'adu do problematiky skúmania rukopisných kníh prináša komplexnú predstavu alebo ak chceme dojem, ktorý by mal byť na začiatku každého autentického výskumu. Pravdaže, kodikológia si z tohto hľadiska už apriórne žiada zvýšenú citlivosť a vnímavosť, pretože, ako uvádza autor, „*rovnako ako v každom archeologickom odbore, aj v kodikológii sú pozorovania možné, iba ak sa pracuje s originálom. Len originál umožňuje skúmať pôvodný materiál kódexu, dotýkať sa ho, pozorovať proti svetlu, skúmať zloženie, kvalitu, zošívanie, mriežku listu, formát, popisaniu plochu, dierky, riadkovanie, techniky výroby*“ (s. 8); na inom mieste zdôrazňuje, že „*estetika kódexu je skutočnou aurou knihy, schopnou v človeku vyvolať pociť*“ (s. 101) a v súlade s tým (v kapitole *Mise en scene*) chápe vstránenie ako „*architektúru strany s presnými geometrickými tvarmi, algoritmami, kánonmi estetiky, štúdiom proporcií, vzťahom rovnováhy medzi popísanými a nepopísanými časťami*“ (tamže).

Objektivismus autorovej publikácie, ktorý jej otvorene udeľuje účel odbornej príručky, však nevylúčil ani momenty vedúce k hlbšiemu zamysleniu sa nad významom, ukrývajúcim sa v záujme o materiálnu stránku predtlačovej knižnej kultúry (a celkom istej aj v každej bibliofilskej vášni!). Knižka P. Olexáka predovšetkým sprítomňuje vedomie hmotnej kultúry ako jedno zo základných východísk modernej historiografie známe od čias „kopajúcej archeológie“ – zvýšenú relevanciu získalo však v 20. storočí obratom historických vied smerom k materiálnosti. Zároveň sa tu diskkrétne uplatňuje aj vedomie nepriamej úmery medzi trvácnosťou zápisu a civilizovanosťou meranou

kvantitou informácií a rýchlosťou informačných tokov, teda niečo, čo sa nám v epoche digitalizácie informácií a skracovania historickej pamäti javí ako mimoriadne naliehavé.

Adam Bžoch

KREJČÍ, Karel: *SOCIOLOGIE LITERATURY*. Ed. M. Zelenka, I. Pospíšil. Praha : Grada Publishing, 2008. 160 s.

Publikácia českého profesora Karla Krejčího *Sociologie literatury* sa usiluje svojím kondenzovaným prístupom analyzovať zákonitosti literárneho procesu na pozadí kultúrnych a spoločenských východísk. Rozšírené upravené druhé vydanie tohto Krejčího spisu v roku 2008 potvrdilo, že napriek časovému odstupu zostávajú autorove teoretické úvahy podnetným modelom špecifického prístupu k skúmaniu literárnych javov a procesov. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že dielo zotrúva v zajatí a tradícii sociologického pozitivizmu. Ako však uvádzajú editori, „*Karel Krejčí patril k tým, ktorí sa nezabývali rôznorodým podnetom*“. S touto osobnostnou charakteristikou autora korešponduje aj celková tendencia a koncepcia jeho diela. V jednotlivých zložkách publikácie je prítomné úsilie o komplexnejšie chápanie viacdimeználnosti literárneho života.

Tematickým usporiadaním štúdií sa editori usilovali zachytiť široké spektrum sociologických javov na literárnom poli. Obsahová náplň sedemnástich kapitol (niektoré sa ďalej diverzifikujú na podkapitoly konkrétnejšieho charakteru v rámci diskutovaného problému) je prispôsobená snahe o zachovanie prirodzenej kontinuity nastolených literárno-sociologických otázok. Súbor štúdií predchádza rozsiahly predslov editorov, ktorý predstavuje pomerne bohatý zdroj informácií o živote a vedeckom diele autora. Súmar jeho odbornej činnosti je doplnený načrtnutím kultúrnych, spoločenských a akademických faktorov formujúcich Krejčího teoretickú bázu. Predslov dôkladne analyzuje autorov pohyb me-